

Elitele Autohtone: Conflict si Mediocritate (Pledoarie pentru Cooperare)

Sebastian Buhai

Initial ma gandeam sa restrang scopul eseului la elitele noastre intelectuale, dar pana la urma cred ca pledoaria mea se aplica in mod egal elitelor autohtone in general, cu toate ca exemplele pe care le voi utiliza vor fi cu predilectie din sfera intelectului. Pentru eliminarea oricarui dubiu in ceea ce priveste obiectul de studiu in acest context, voi folosi ca si elemente definitorii ale indivizilor-elite in restul articolului urmatoarele doua conditii necesare si suficiente:

1. existenta realizarii personale exceptionale, fie ele in domeniul stiintelor, al afacerilor, al politicii, muzicii, sportului s.a.m.d.;
2. recunoasterea meritelor si abilitatilor acestor indivizi de catre celelalte elite din sfera de activitate respectiva.

Voi admite de la bun inceput ca sunt multe alte aspecte mai mult sau mai putin capitale care ar trebui investigate, dincolo de tema discutata aici, inainte de a trage niste concluzii finale; spatiul si timpul alocat acestui eseu amana deocamdata acest exercitiu. Atitudinea conflictuala la elitele noastre autohtone este intr-adevar doar unul dintre factorii cheie in a explica prezenta nesemnificativa a Romaniei, ca natiune, in topul international al elitelor recunoscute, cu mici exceptii, oricare ar fi domeniul in cauza. Dar este un factor cheie cu o importanta de multe ori marginalizata sau ignorata; dincolo de resurse, organizare, politica, interes public si alti factori exogeni, mentalitatea in sine a elitelor noastre are si ea un aport decisiv la proeminenta noastra la acest capitol. Prin urmare chiar daca nu imi voi face un scop din a oferi niste raspunsuri complete si exhaustive unei dileme extrem de importante, voi incerca sa sugerez un posibil raspuns prin stabilirea conexiunii intre angajarea elitelor noastre in conflicte incompatibile statutului lor, in dauna competitiei utile si a cooperarii, si imaginea de mediocritate a elitelor autohtone in general, pe scala internationala. Consider ca relevanta acestei intreprinderi nu este tocmai marginala.

Inainte de a atinge scopul declarat al eseului, e nevoie de argumentarea afirmatiei anterioare cum ca Romania ar fi quasi-invizibila pe scena galactica a elitelor si prin implicatie, pe scena realizarii mondiale exceptionale din timpuri mai vechi si pana astazi, dat fiind ca unii ar putea sa se opuna vehement acestei afirmatii. Relativ la marimea populatiei, existenta si trecutul istoric, si raportat in sensul acesta la alte natii, elitele noastre recunoscute in sferile internationale reprezinta o cantitate microscopica. Evident avem si noi indivizii-elita ai nostri, avem si noi un Eliade, un Ionescu, un Brancusi, un Enescu, o Comaneci (si gimnastica feminina in general, ca si categorii in timpurile mai recente), un Hagi, un Palade (si am mentionat doar numele enumerate imediat in relatie cu Romania de catre straini- asta din experienta mea personala- sunt in realitate mult mai multi, si mai vechi si mai noi, in domenii mai specializate si probabil mai necunoscute publicului larg, dar per total, din pacate, tot o cantitate neglijabila), dar as spune ca ei sunt mai degraba si din nefericire, cazuri izolate, exceptii mai degraba decat regula, intre elitele recunoscute in peisajul autohton. Ar mai fi si o alta caracteristica pe care o voi aminti aici doar in treacat: in multe cazuri, poate chiar in majoritatea lor, romanii care s-au impus ca elite pe scena internationala sunt romani care se aflau in diaspora, romani de dincolo de perimetrul dintre granitele Romaniei, romani care au activat sau activau deja, temporar sau permanent in alt mediu, cu alte cerinte, alta mentalitate, alta atitudine. Singurul exemplu concret pe care il voi da va fi edificator in domeniul stiintelor si al cercetarii stiintifice; voi indrazni sa generalizez insa si sa afirm ca situatia este asemanatoare in orice alt domeniu (invit opozantii acestei idei sa ofere contraexemple decisive). Astfel, in intreaga istorie a premiilor Nobel, Romania apare cu un singur premiu, Premiul Nobel pentru Fiziologie sau Medicina acordat in 1974 lui George Emil Palade (asta daca nu cumva consideram, printr-un exces de nationalism tinzand catre aberatie, premiul Nobel pentru Pace acordat in 1986 americanului nascut in Romania, Elie Wiesel, tot un trofeu in lista premiilor Nobel al Romaniei). Acest numar al romanilor castigatori ai Nobel-ului paleste desigur comparat cu cei 270 castigatori ai premiilor Nobel

ai USA sau cei 100 ai Angliei, 77 ai Germaniei, sau chiar cei 15 (!) si respectiv 9 (!) ai micutelor state Olanda si respectiv Belgia; chiar daca vorbim de tari mult mai apropiate de noi ca distanta geografica, istorica sau socio-economica, cu populatie si/sau suprafata mult mai mici tot suntem in urma: Ungaria numara 3 castigatori ai Nobel-ului, Cehia 2, Slovacia 2. Este deci evident ca suntem cu mult in urma potentialului nostru de a fi primii, de a fi recunoscuti de toata lumea.

Ziceam deci ca in opinia mea una dintre cauzele principale (si prea putin luate in considerare) a penuriei de elite romanesti pe scena internationala, ar fi insasi atitudinea elitelor respective fata de alte elite autohtone, in acelasi domeniu sau in domenii diferite. Este vorba de faptul ca la noi se poarta de buna vreme (un deceniu pe putin), dar accentuata de curand, o atitudine competitiv-conflictuala, deci competitiva in sensul nesanatos al termenului. Nu e nicidecum o competitie utila in care fiecare participant incearca sa munceasca mai mult, sa fie mai bun, sa se perfectioneze, raportandu-se in mod constant la nivelul celorlalti pentru comparatie, pentru a vedea unde sta si cat a realizat. E o pseudo-competitie in care adversitatea inerenta a unei competitii virile este inlocuita cu o dusmanie ascunsa, o invidie perfida, o placere perversa derivata din insuccesul adversarului. Pseudo-competitia autohtona e un mediu in care individul-elita doreste cu tot dinadinsul ca ceilalti indivizi-elita sa nu reuseasca, un mediu in care faptul ca tu esuezi e mai important decat faptul ca eu reusesc, un mediu in care concentrarea e pe regresul celuilalt decat pe progresul propriu. Din cauza aceasta, avem de fapt de a face cu un conflict nedecarat al elitelor, in care fiecare isi slaveste imaginea proprie, improscand cu noroi in ceilalti si sperand sa fie la randul sau sa iasa mai curat in final decat vor iesi "adversarii" lui. Exemple exista din belsug in toate mediile, am sa selectez la intamplare: recenta izbucnire a intelectualilor care nu au gasit alta cale de expresie a animozitatilor individuale decat prin insulte publice si argumente ad hominem nedemne de statutul lor (vezi Plesu & co. versus Marino & co. in presa recenta, scandal care cunoaste noi episoade dupa o perioada in care credeam ca protagonistii s-au plictisit si au trecut la activitati mai productive); eterna stare de asediu intre liderii politici, din partide aflate pe baricade opuse sau chiar din aceleasi coalitii, care folosesc timpul si banii electoratului pentru a se ataca personal cu o lipsa de respect si demnitate sfidatoare, in speranta de a subrezi increderea publicului in ceilalti, asta din moment ce nu pot augmenta imaginea lor prin realizari exceptionale proprii; razboiul de gherila intre elitele fotbalului romanesc (insultele si calomniile reciproce dintre antrenori, federatie, jucatori, cu toate intersectiile posibile intre categorii) determinand dezvoltarea unui dezinteres general in randul publicului candva microbist; conflictele dintre VIP-urile de pe micul sau marele ecran, muzica sau arta autohtona s.a.m.d, care au impanzit paginile de scandal ale ziarelor cheltuind energie enorma in a adopta cea mai josnica strategie de atac impotriva celorlalte elite; si evident conflictele dintre aceste si alte categorii de elite, care sunt ceva atat de obisnuit la noi incat unii din noi am uitat ca ele nu tin de normalitate. Acestea sunt elitele noastre si acesta este singurul mod de publicitate pe care il practica: conflictul. In situatia aceasta va intreb daca e cazul sa ne mai miram de ce, pierduti in lupte de imagine cu alte elite, elitele noastre nu au timp si resurse pentru a devine elite pe scena adevarata, pe scena universala. De ce majoritatea acestor elite cunosc o existenta atat de efemera incat ma intreb daca a le numi "elite" e adecvat (nu am inclus un minim de timp in a mentine statutul de elita in definitia de la inceputul acestui articol, dar probabil acest lucru s-ar impune in a asigura suficienta completa). Sau "rege in regatul meu" pentru o perioada scurta in care respectivul a reusit sa denigreze suficient imaginea oponentilor incat acestia au nevoie de ceva timp sa se pregateasca pentru un raspuns pe masura, e suficient sa le satisfaca mandria? Nu exista oare undeva o dorinta de a cuceri aprecierea tuturor elitelor din sfera de activitate a individului-elita autohton prin competitie deschisa si un concept strain elitelor noastre, "cooperare"?

Deschid astfel ultima parte a acestui articol. Cooperarea elitelor autohtone e exact ceea ce trebuie sa se intample daca dorim sa progresam vreodata. Sa nu uitam, dupa cum ne aminteste Alexander Graham Bell, ca orice mare descoperire, realizare sau imbunatatire este invariabil produsul mai multor creiere. E vremea ca elitele noastre sa dea un exemplu simplu, colaborand, aducandu-si contributia geniala in cadrul echipei, a grupului, a coalitiei, a societatii, in loc sa-si induca atat lor si celorlalti un deserviciu prin provocarea si mentinerea starii conflictuale. In afara Romaniei s-a inteles de mult ca doar cooperand se ajunge la promovarea fiecaruia dintre indivizi si evident, la

ridicarea statutului intregului grup. Ca sa mentionez din nou un exemplu din cercetare, nu exista practic nici un proiect cu rezultate performante si recunoscute, in nici un domeniu, in care sa nu fi fost vorba de o colaborare intre mai multi cercetatori stiintifici, asta chiar daca proiectul initial a fost inceput de un singur individ. Prin extrapolare, colaborarea tuturor elitelor sta la baza dezvoltarii si performantei unei societati, a unei natiuni. La noi nu e vorba doar ca lumea pricepe mai greu, ma tem ca lumea nu vrea sa priceapa. Poate ca realitatea unei competitii adevarate, o competitie sanatoasa intre realizari bazate pe cooperare, pe recunoastere si respect reciproc, este prea mult pentru ei, cei care s-au obisnuit sa castige prestigiu temporar pozand in cel mai inocent dintre cei vinovati, avand calificarea principala de instigator la conflict. Poate ca, obisnuite cu mediocritatea, elitele noastre se tem de cerintele superlativului, de obligatiile adevaratului statut de elita. Poate ca aceste conflicte sunt o strategie in a se mentine si a ne mentine acolo unde suntem. Inchei insa optimist: sunt convins ca exista elite autohtone care s-au saturat de regres sau cel mult stagnare, care s-au saturat de a fi parte in conflictul general al elitelor. Ei sunt cei carora le adresez aceasta pledoarie pentru cooperare si competitie onesta.